

Xarxa de Centres Oberts d'Atenció a la Infància de Barcelona
**Els programes socioeducatius en els centres oberts:
construint el model**

Desembre de 2012

Conclusions

Presentació

La Xarxa de Centres Oberts d'Atenció a la Infància i Adolescència de Barcelona es constitueix amb la finalitat d'avançar en la definició de criteris i orientacions per a configurar un model de centre obert per a la ciutat de Barcelona.

L'any 2012 ha centrat els esforços d'anàlisi i reflexió entorn un dels elements característics del treball dels Centres Oberts -en tant que estructurin la intervenció educativa; la forma d'organitzar i articular les diferents activitats: Els programes Socio-educatius.

Al mateix temps que afirmem la seva centralitat en la definició del model del Centre Obert, constatem que és un dels aspectes en els que la diversitat entre els centres que configuren la Xarxa s'expressa d'una forma més evident.

Des d'aquesta constatació va sorgir la necessitat d'aprofundir en el intercanvi de coneixement d'experiències i avançar en la identificació d'elements comuns que poden caracteritzar un model de referència.

El present document recull les conclusions d'aquest treball.

I	Conceptes	4
II	Àmbits	5
	1. Suport a l'escolarització i acompanyament a l'aprenentatge	6
	2. Orientació sociolaboral	7
	3. Educació per la salut	8
	4. Expressió	9
	5. Competències socials	11
	6. Creixement personal/interioritat	12
	7. Valors	13
	8. Participació comunitària	14
	9. Treball amb famílies	15
III	El procés d'elaboració dels programes	16

I

Conceptes

Els programes socioeducatius constitueixen el marc de referència i actuació que estructuraven la intervenció amb els infants i adolescents en els Centres Oberts; recollint els continguts educatius a treballar de forma sistematitzada.

Els programes socioeducatius tenen una vinculació directa amb els Plans individuals dels infants; un enfocament individualitzat; estan connectats amb les necessitats del grup i definits en clau de procés.

- Els Centres Oberts fonamenten la seva intervenció en programes socioeducatius que s'entenen com a processos:
 - **transversals** (afecten als diferents grups d'edat del Centre Obert)
 - **de caràcter integral**, treballen totes les dimensions de la persona
 - **d'intervenció grupal**,
 - **participatius**,
 - **i, de naturalesa flexible i adaptable**

que pretenen millorar i potenciar les competències socials i personals dels infants i adolescents.

- S'entenen des d'una doble perspectiva: transformadora (potenciar les capacitats) i compensatòria (treballar els dèficits).
- Els programes socioeducatius es sistematitzen per escrit, en un document.

II **Àmbits**

Els programes socioeducatius s'estructuren en àmbits o àrees d'intervenció.

La forma d'estructurar els programes socio-educatius és un dels aspectes en els que es constata una major diversitat entre els centres de la Xarxa.

En aquest document presentem la proposta de continguts dels Programes a treballar en el Centre Obert que la Xarxa de Centres Oberts de la ciutat de Barcelona considera bàsics.

Cal advertir però, que la forma de sistematitzar-los variarà entre els diferents Centres Oberts de la Xarxa: Els continguts es poden agrupar de forma diferent o identificar-se amb altres denominacions.

Àmbits o àrees d'intervenció:

- 1. Suport a l'escolarització i acompanyament a l'aprenentatge**
- 2. Orientació sociolaboral**
- 3. Educació per a la salut**
- 4. Expressió**
- 5. Competències socials**
- 6. Creixement personal/interioritat**
- 7. Valors**
- 8. Treball amb famílies**
- 9. Participació comunitària**

Àmbit d'intervenció:

1 Suport a l'escolarització i acompanyament a l'aprenentatge

Objectiu general:

- ✓ **Reforçar el procés d'aprenentatge escolar, afavorint la integració a l'escola**

Objectius específics:

- ✓ Afavorir la integració a l'escola i generar una relació positiva amb el procés d'aprenentatge
- ✓ Reforçar i aprendre hàbits positius d'estudi
- ✓ Afavorir la organització i la gestió del propi temps (diferenciar els espais i els moments de treball i de lleure)
- ✓ Acompanyar a l'infant l'ús de les TIC en el procés d'aprenentatge.
- ✓ Facilitar el procés d'escolarització dels alumnes d'incorporació tardana i altres infants amb necessitats educatives especials.
- ✓ Prevenir l'absentisme i el fracàs escolar

Activitats / accions en els que es concreta

- Coordinació amb l'escola.
- Suport en les tasques diàries
- Promoció de la lectura
- Orientació acadèmica
- Participació en activitats culturals formatives.
- Contracte pedagògic
- Seguiment del procés d'escolarització

Àmbit d'intervenció:

2 Orientació sociolaboral

Objectiu general:

- ✓ **Acompanyar en el procés d'exploració del propi projecte formatiu i laboral.**

Objectius específics:

- ✓ Identificar i valorar les pròpies competències i interessos professionals.
- ✓ Facilitar coneixement sobre els itineraris formatius (el sistema educatiu, la oferta de cursos, etc.)
- ✓ Facilitar l'aprenentatge dels canals i eines per a la recerca activa de feina (pe. entrevistes, currículum, portals de recerca, etc...) i ampliar el coneixement sobre les possibilitats d'ocupació.
- ✓ Acompanyar en el procés de recerca de feina o en el manteniment de la feina.
- ✓ Incorporar el concepte de l'aprenentatge és al llarg de la vida.

Activitats / accions en els que es concreta:

- Coordinació amb els centres educatius.
- Visites a empreses i a recursos o serveis d'inserció laboral.
- Intercanvis d'experiències amb antics companys.
- Sessions específiques de treball/ Xerrades.
- Derivació a altres recursos.
- Espais de suport grupal per a la recerca de feina (o per al manteniment de la ocupació).

Àmbit d'intervenció:

3 Educació per a la Salut

Objectiu general:

- ✓ **Aprendre els coneixements i els hàbits per a un estil de vida saludable, singularment en relació a**
 - **La higiene personal**
 - **L'activitat física**
 - **L'alimentació**
 - **La salut afectivo-sexual**

Objectius específics:

- ✓ Reconèixer les necessitats del propi cos i adoptar els hàbits necessaris per a una bona salut física: higiene, alimentació, descans, activitat física, etc.
- ✓ Facilitar el coneixement i la prevenció de conductes de risc que puguin posar en perill la pròpia salut i la dels altres
- ✓ Fomentar l'exercici físic, estimulant l'interès i el gust per l'esport

Activitats / accions en els que es concreta:

- Tallers d'alimentació i nutrició (p.e. Taller de Cuina).
- Tallers d'afectivitat i sexualitat.
- Activitats físiques i de psicomotricitat.
- Jocs lliures i organitzats
- Activitats d'esport.

Àmbit d'intervenció:

4 Expressió

Objectiu general:

- ✓ **Canalitzar estats emocionals i sentiments a través de diversos llenguatges artístics i *fomentar tot el potencial creatiu, imaginatiu i expressiu dels infants i joves***

Objectius específics:

- ✓ Potenciar l'expressió verbal, artística, psicomotriu
- ✓ Treballar el desenvolupament psicomotriu
- ✓ Estimular i potenciar la creativitat
- ✓ Desenvolupar l'esperit crític.
- ✓ Afavorir la millora de processos de comunicació.
- ✓ Fomentar la interculturalitat; apropar als infants i joves les diverses cultures a través de l'exploració artística

Activitats / accions en els que es concreta:

- Tallers d'expressió plàstica (dibuix, pintura, modelatge, etc.)
- Música i so.
- Taller de Teatre.
- Arteràpia.
- Lectoescriptura.
- Joc simbòlic.
- Sortides a museus i altres espais culturals

Àmbit d'intervenció:

5 Competències socials

Objectiu general:

- ✓ **Desenvolupar les habilitats i estratègies per a facilitar la relació amb les altres persones i la convivència**

Objectius específics:

- ✓ Facilitar l'aprenentatge d'estratègies i habilitats de comunicació verbal i no verbal per a millorar les relacions interpersonals: saber escoltar, saber demanar un favor, saber disculpar-se, saber dir que no, saber expressar desacord, saber expressar els sentiments propis, etc.
- ✓ Desenvolupar habilitats per a la resolució de problemes i l'abordatge positiu dels conflictes.
- ✓ Aprendre a prendre decisions, triar com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les adoptades.
- ✓ Afavorir l'establiment de relacions igualitàries, respectuoses i no violentes (pe. el treball de gènere, relacionat amb estereotips i rols).

Activitats / accions en els que es concreta:

- Tallers i activitats específics (p.e. Tallers d'expressió; Dilemes morals;)
- Tutories i assemblees
- Espais de relació i trobada amb altres grups

Àmbit d'intervenció:

6 Creixement personal/interioritat¹

Objectiu general:

- ✓ **Acompanyar en l'adquisició de les habilitats personals necessàries per a desenvolupar un projecte de vida futur i preparar als nois i noies per al compromís social.**

Objectius específics:

- ✓ Facilitar l'educació emocional: Treballar el coneixement i el control de les pròpies emocions (Explicitar les pròpies emocions vivències i conflictes a través de la paraula, autocontrol)
- ✓ Treballar el silenci
- ✓ Treballar el coneixement del propi cos

Activitats / accions en els que es concreta:

- Jocs i tècniques d'autoconeixement.
- Relaxació.
- Psicomotricitat i expressió corporal
- Expressió plàstica.
- Activitats d'aprenentatge i servei.
- Activitats de voluntariat.
- Xerrades amb persones significatives per a la seva activitat de voluntariat i/o servei als altres.

¹ S'identifiquen dos concepcions: Alguns centres consideren que es la finalitat darrera del Centre Obert, a la qual s'encamine3n totes les intervencions sòcio-educatives; la suma de les quals promou el creixement personal. Altres consideren que és important que hi hagi un programa que la treballi activament; que sigui diferencial i li doni protagonisme.

Àmbit d'intervenció: **7 Valors**

Objectiu general:

- ✓ **Promocionar els valors en l'infant i/o adolescent i incorporar i fomentar els valors com a eina de coneixement personal i social.**

Objectius específics:

- ✓ Identificar els valors i la pràctica d'aquests a través de la pròpia vivència i la interacció amb el grup i/o amb la societat.
- ✓ Apreciar els valors bàsics per a la vida i la convivència:
 - Diversitat
 - Gènere i equitat
 - Pau
 - Sostenibilitat
 - Solidaritat
 - Consum responsable
 -
 - ...

Activitats / accions en els que es concreta

- Tallers de contes.
- Manualitats materials reciclats;
- Hort urbà
- Tema/eix temàtic.
- Coneixement d'històries de vida/personatges.
- Participació en campanyes

Àmbit d'intervenció:

8 Participació comunitària

Objectiu general:

- ✓ **Afavorir la participació dels infant i joves com a membres actius de la comunitat (ajudar a comprendre la realitat en la que viu, a conviure, col·laborar i a exercir els drets de ciutadania)**

Objectius específics:

- ✓ Facilitar el coneixement i el respecte de l'entorn més proper,
- ✓ Promoure el sentiment de pertinença al barri; generar consciència de comunitat,
- ✓ Promoure la participació en espais de convivència i socialització
- ✓ Responsabilitzar a l'infant i a l'adolescent.
- ✓ Oferir una alternativa de lleure sense consum.
- ✓ Promoure la visió crítica i la capacitat i visió de canvi.
- ✓ Vincular als infants /joves a altres serveis (per exemple, al casal de joves)

Activitats / accions en els que es concreta

- Participació en els festes de cicle anual i de barri organitzats per altres entitats del barri o municipi.
- Activitats de descoberta de l'entorn i dels recursos més propers (sortides, espectacles, etc.).
- Participació en activitats de millora de l'entorn .
- Participació en les xarxes d'infància i en els plans comunitaris.
- Participació en accions de treball comunitari amb les famílies.

Àmbit d'intervenció:

9 Treball amb famílies

Objectiu general:

- ✓ **Enfortir les competències parentals per la millora dels processos de coneixement i maduració dels infants i adolescents.**

Objectius específics:

- ✓ Ajudar a identificar les necessitats, potencialitats i interessos de l'infant i generar mecanismes de resposta i coneixement.
- ✓ Identificar els potencials de la pròpia família.
- ✓ Acompanyar als pares en el seu rol educatiu
- ✓ Oferir o fomentar xarxes de suport (i ajudar a crear-les)

Activitats / accions en els que es concreta

- Entrevistes a les famílies (definició del PEI)
- Sortides
- Festes del centre
- Reunions
- Grups de famílies

3

El procés d'elaboració

- **És un programa de treball; sistematitzat per escrit, que recull diferents apartats:**
 - nom del programa,
 - objectius generals i específics i operatius, (per àrees competencials, grups, etc.)
 - metodologia,
 - activitats i recursos
 - indicadors d'avaluació,
 - etc.

- **En el procés d'elaboració dels programes socioeducatius es considera clau:**
 - Vincular de manera directa els plans educatius individuals dels infants amb els programes socioeducatius.
 - Assegurar un equilibri entre sistematització i flexibilitat (adaptació a les a les característiques del grup i a la realitat del context –introduir i aprofitar oportunitats educatives del moment i de l'entorn)
 - Cal contemplar el quotidià com un àmbit més de treball del programa socioeducatiu. (per exemple, en les pautes de relació, en els berenars
 - Molts dels continguts dels programes educatius –pe. Competències socials, valors, es treballaran, bàsicament, de forma transversal (pe. La relació amb els companys o el seguiment del rendiment escolar ha estat sempre una dimensió clau en l'acció tutorial)
 - Garantir la transversalitat dels objectius
 - Incorporar diferents nivells/ dimensions de treball: grup, grup reduït, etc.

- **És important planificar els processos d'aprenentatge dels nois/ies tenint present que normalment estan al centre més d'un curs.**

En aquest sentit, els programes educatius haurien de poder dissenyar-se en forma d'itinerari progressiu, on els continguts a treballar tenen sentit en funció de l'edat dels infants, dels grups però sobretot, tenint present el que ja s'ha treballat anteriorment o es preveu treballar en el futur.

Els programes educatius s'han de constituir com un cert currículum educatiu del Centre Obert, recollint els continguts educatius a treballar en el Centre Obert de forma sistematitzada.

- **Els programes han de ser realistes, clars, coherents i aplicables.**

- **Han de ser coneguts per tots els professionals que hi intervenen**

Es considera important que tots els professionals coneguin el Programa; el perquè o la raó de totes les activitats que desenvolupen.

En aquest sentit s'apunta que el que és important en el Centre no és tant l'activitat concreta com el programa socioeducatiu en el que s'inscriu: "L'activitat és una excusa per desenvolupar el contingut del programa socioeducatiu".

També es considera clau trobar formes de socialitzar i compartir el material i la documentació associada al procés d'elaboració del Programa (com es comparteix, com es transmet la informació a l'equip educatiu, etc.).

- **Hauria de ser conegut per les famílies**

També s'apunta que el programa s'hauria de poder presentar a les famílies, habitualment a principis de curs.

- **Es constaten també les dificultats per a elaborar un programa de qualitat –manca de temps-, i s’ alerta del perill de repetir el mateix cada any.**

S’apunten algunes propostes:

- estructurar cada secció en tres programes educatius anuals per tal de què els infants que estan en un mateix grup no repeteixin activitats.
- poder prioritzar: en el primer trimestre de curs s’incideix en un o dos programes o àmbits concrets, el següent semestre en dos altres, etc. (És molt complicat poder treballar-los tots al mateix temps.)
- Identificar un centre d’interès (per exemple a partir de l’anàlisi de la realitat). Aquest centre d’interès, de caràcter transversal, esdevé l’eix vertebrador de la intervenció. Totes les programacions s’adapten i tenen en compte l’objectiu central.”